

A hagyományt nem táborokban kell tanítani

Beszélgetés Keszeg Vilmos néprajzkutatóval és antropológussal

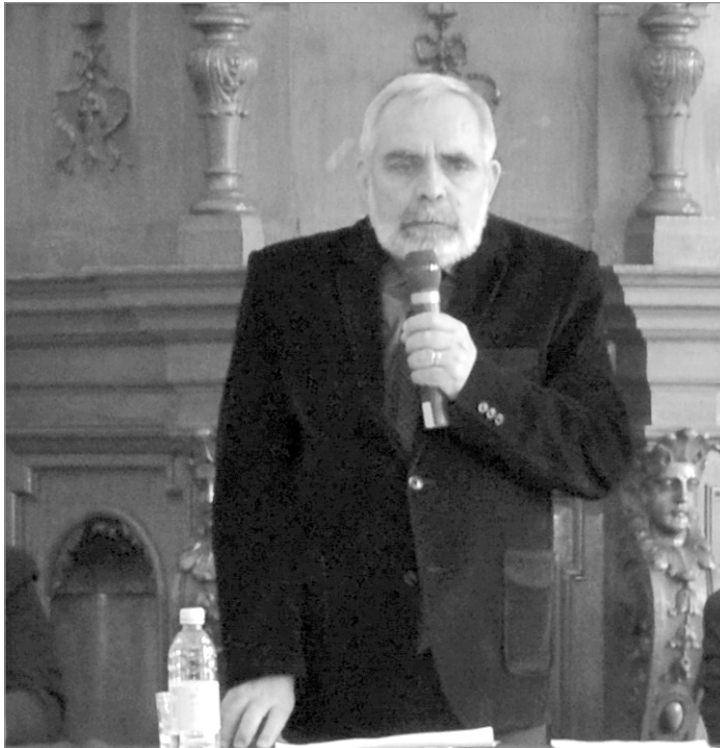
Már fiatalon a tudás átadására irányította figyelmét, ma az egyik legtermékenyebb munkásságú antropológusunk. Keszeg Vilmos szerint a hagyományt nem táborokban kell továbbadni az új nemzedékeknek, hiszen ha a fiatal a szabadidejét is otthonától távol tölti, még kevésbé illeszkedik be az elődök világába.

– Az Erdélyi Múzeum-Egyesület elnökévé választották. Mit tart fontosnak új tiszttségében?

– Az EME összetett, hagyomány-nyal rendelkező, tekintélyes intézményi struktúra. Jelenleg hét nagy tudományterületet ölel fel, elnöki ténykedésem idején pedig mindegyik szándékait képviselnem kell. Újraindulása óta az elmúlt közel három évtized munkájának folytatását, támogatását kell biztosítanom folyamatosan változó körülmények között. Ez ugyanaz a kihívás, mint amit 1859-től, majd 1990-től az Erdélyi Múzeum-Egyesület vezetői érzékeltek és megválasztáltak. A kutatást, a szakmai események szervezését, a könyv- és folyóirat-kiadást, a tudományos eredmények népszerűsítését és a tudománynépszerűsítést, az akadémiai, szakmai, közművelődési intézményekkel, az egyetemi tanszékekkel való kapcsolattartást egyaránt fontosnak tartom.

– Szakmai körökben azt tartják, hogy a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarának a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke a szakterület egyik legjobb tudományos műhelye a Kárpát-medencében. Hogyan sikerült ezt elérni?

– Következetes, intenzív munkával. A tanszék valós igényeknek felelt meg. Azt hiszem, a tanároknak sikerült korszerű szemlélettel és tartalommal feltölteniük a képzést. E mellett pedig az elvégzett kutatások módszeressége, újszerűsége és eredménye alapozta meg az intézet tekintélyét. Habár a köztudatban az Erdélyről szóló bestseller még mindig Orbán Balázsnak

Keszeg Vilmos egyetemi oktatóként szívesen beszélget a fiatalok által kezdeményezett kutatásokról

A Székelyföld leírása, ám Kolozsvárt megtörtént a Metamorphosis Transylvaniae újabb megörökítése. Ennek befogadása azonban még várat magára a közönség felkészületlensége miatt.

– A kommunista időszak évtizedeiben milyen mértékben lehetett magyar néprajzi gyűjtéssel, kutatásokkal foglalkozni?

– A kommunizmus új világot kívánt felépíteni, s e világban a megszelektált és jelentős mértékben meghamisított hagyomány csupán dísz kívánt lenni az építmény tetején. Nemcsak a kisebbségi kutatók voltak gyanúsak a hatalom számára, hanem mindenki, aki egy korábbi, felszámolásra ítélt, lebontott világ iránt érdeklődött. Az évtizedek teltével egyre inkább. Én így kényszerültem a népi írásbeliség kutatására: kevesebb időt kellett terepen tölteni, többet a kéziratok füzetek, levelezések között.

– Egyik kutatási területe Aranyosszék. Mennyire foglalkoztatja a tágabb közösséget mindaz, amit egy vidék népi kultúrában, hagyományokban megőrzött?

– Egyik alapkutatásunk következtetése az, hogy a néprajzkutató munkáját a helyi társadalom rokon-, illetve ellenszenvvel, de közömbösen is szemlélheti. Az 1980-as években az Aranyos vidéken érdektelenséget igen, elutasí-

tást azonban nem tapasztaltam. A revitalizációs programok, pályázatok és támogatott táborok, a turisztikai érdeklődés láttán, a média hagyományörzésről szóló adásai hallatán-láttán az utóbbi években településenként felerősödött a nosztalgia, a helyi hagyományok számon tartása. Egy összmagyar, azaz különböző korok és különböző tájak hagyományaiból egybe-szerkesztett repertoár újraélesztése, meghonosítása is a helyi hagyományok ellen munkál, ez pedig nem csak az Aranyos vidékére igaz. A hagyományt nem tanórán, nem táborokban kell tanítani, a gyereket, fiatalot arra kell ösztönözni, hogy családjában, környezetében maga keresse azt meg. A hagyomány nem csupán egy bizonyos kulturális regiszter, hanem az átadók és átvevők között kiala-

tér haza. Nos, ezt a meggyőződést nem látom ezen a vidéken. Azonban a honismereti könyvem minden példánya elkelt.

– Miként lehet a mai Erdélyben e hagyományokra alapozva úgy jövőt építeni, hogy a fiatalabb nemzedékek szülőföldjükön találják meg számításait?

– Hagyománya minden társadalomnak van, a városi életnek is, mint ahogy hagyománya van a tudománynak, az oktatásnak, tulajdonképpen minden kommunikációnak az alapja, és együtt él a hagyományelhagyás lehetőségével, hogy ne váljék visszafogó erővé. Amit népi hagyománynak nevezünk, az a földműves társadalom kultúrája volt. Nem hinném, hogy ezt az életformát egy teljes társadalom, egy teljes generáció fel tudná, fel szeretné vállalni. Azt viszont igen, hogy lesznek olyan személyek, családok, akik életformát, mások vállalkozást fognak építeni erre. Sokan lesznek olyanok, akik – mint turisztikai, gasztronómiai, látványkínálatot – fogyasztóként fogják keresni, ahogy lesznek olyanok is, akik a kínálat láttán elfordulnak tőle.

– Milyen mértékben van összegyűjtve és feldolgozva Erdélyben a népi kulturális örökség?

– A régi, továbbélő formákkal párhuzamosan új népi kultúra is született: mint a városi folklór, médiafolklór, e-folklór – ezt inkább populáris kultúrának nevezhetjük. Az etnológia minden korban figyelt mind a felszámoló, továbbélő, mind pedig a születő népi kultúrára. Minthogy a kultúra folyamatosan változásban van, feltárása, leírása, értelmezése sosem zárható le, sosem fejezhető be. A szakmának mindig szolgálatban kell lennie. A közelmúltban született meg a néprajz új ága, a netnográfia. Neve elárulja, hogy milyen kutatásokat vállal fel. Ugyanakkor Romániában a szakemberképzés többször hosszú ideig szünetelt. Ez okozta azt, hogy a kutatómunka akadozott, vagy nélkülözte a szakszerűséget. Bizonyos szempontból jobban, más szempontból pedig rosszabbul állunk, mint ahogyan arról a köztudat vélekedik.

A kommunizmus új világot kívánt felépíteni, s e világban a megszelektált és jelentős mértékben meghamisított hagyomány csupán dísz kívánt lenni...

– Az évek során több néprajzszakot végzett fiatal került ki a kolozsvári egyetem padjaiból. Ezek milyen mértékben találták meg számításait szakterületükön?

– A néprajzi képzés által megcélzott kompetenciakörök a kutatás, az oktatás, a kultúra terjesztése. Ennek megfelelően a végzetek el-

sősorban múzeumokban, kutatóintézetekben, oktatási intézményekben, néhányan a médiában, továbbá hagyománypedagógiai központban helyezkedtek el. Nyilván sok végzős más, szakjától távoli pályára lépett. De az a kulturális és társadalmi, szemléleti érzékenység, problémakezelő készség, amely a képzés során alakult ki bennük, mind az életükben, mind a munkájukban hasznosítható. A végzetek felkészültsége lehetővé teszi referensként, művelődésszervezőként való elhelyezkedésüket az állami, közművelődési intézetekben, polgármesteri hivatalokban, civil, turisztikai, közönség-szervező vállalkozásokban. Ha a néprajzi képzés fölöslegesnek bizonyult volna, azt megtapasztaltuk volna. Azt nyilván látjuk, hogy 2007-ben a kétszakos képzés megszüntetése nem csupán a szak számára jelentett érvágást, hanem a diákok elhelyezkedését is megnehezítette. A bolognai rendszernek nevezett európai felsőoktatási reform bevezetésekor Romániában megszünt kétszakos képzés indítását egy miniszteri döntés újra engedélyezte. Kivitelezését azonban egyelőre a BBTE legnagyobb erőfeszítései ellenére sem lehetett megvalósítani.

– Évtizedek óta Tordán él. Mit jelent ön számára ez az Aranyos melletti város?

– Tordát az élettől kaptam, és elfogadtam. Az egyetem elvégzésének pillanatában a családommal felkészültem arra, hogy oda költözzünk, ahol a tanárkódást gyakorolhatom. Amikor a választási listán megjelent ez a város, elfogadtam. Ott maradtam, oda tértem vissza, ahol középiskolai tanulmányaimat folytattam. Kilenc éven át tanítottam, s ez idő alatt beleszocializálódtam a város társadalmába. Amikor 1990-ben a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen kezdtem újra tanári pályámat, meggyőződtem arról, hogy Tordáról Kolozsvár minden nehézség és hátrány nélkül elérhető. Torda és környéke számomra olyan terep, ahol a kutatásaimat végezhetem. Ha Kolozsvár felé fordulok, jobbra a Mezőség terül el, balra pedig Aranyosszék, az Aranyos-vidék pedig gyűrűként körül fog. Mindkét régiót folyamatosan látogathatom, azonban szeretném hinni, hogy a szakmában nem egy vidék kutatójaként tartanak számon. A felvetett kérdéseim szakmai kérdések, amelyeket egy adott terepen gyűjtött adatok, megfigyelések alapján válaszolok meg. A Mezőségen a hiedelmek narratív szerveződését figyeltem, Aranyosszéken az ünnepi beszédmódokat, Tordán a 20. század sorseseeményeinek a családi emlékezetbe és identitásba való beépülését. Egy vaskos kötetben azzal kísérleteztem, hogy a régiótudat hogyan szervezhető újra a 20. század eseményeinek hatására történt széthullása után.

FOLYTATÁS AZ 5. OLDALON

Keszeg Vilmos

Detrehemtelepen 1957 áprilisában született, egyetemi tanulmányait a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar és francia nyelv-, illetve irodalomszakán végezte, majd filológiatudományokból doktorált. A BBTE Bölcsészkarának adjunktusa, számos tudományos szaktestületnek, köztük az MTA köztestületének tagja, önálló köteteinek témái közt van az alfabetizáció, a populáris írásbeliség, a mezőszégi hiedelmek, az erdélyi toronygombiratok, a mezőszégi folklór és a történetmondás antropológiája. 2008-ban az MTA az Arany János Díj a Tudományos Kutatásért elismeréssel jutalmazta munkásságát.